

GÖTEBORGS UNIVERSITET

En likvärdig skola för alla

Några mellanstadielärares uppfattningar i Sydafrika och Sverige om hur socioekonomisk bakgrund påverkar elevens möjlighet till en likvärdig skola.

Rebecka Gustafsson Lagergren

Självständigt arbete L6XA1A

Examinator: Magnus Hermansson Adler

Sammanfattning

Titel: En likvärdig skola för alla.

Title: A equivalent school for all.

Författare: Rebecka Gustafsson Lagergren

Typ av arbete: Examensarbete på avancerad nivå (15 hp)

Examinator: Magnus Hermanson Adler

Nyckelord: Likvärdig skola, socioekonomisk bakgrund, mellanstadielärare, Sverige, Sydafrika

Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur några svenska och sydafrikanska mellanstadielärare uppfattar att elever med olika socioekonomiska bakgrunder får möjlighet att få ta del av en likvärdig utbildning.

Frågeställningar

- På vilket sätt uppfattar lärarna att elevers socioekonomiska bakgrund påverkar deras möjligheter till en likvärdig utbildning?
- Hur upplever lärarna att val av skola påverkar om eleven får ta del utav en likvärdig och bra utbildning?

Abstract

I arbetet har svenska och sydafrikanska lärares uppfattningar undersökts, kopplat till hur elevens socioekonomiska bakgrund kan hota möjligheten att få ta del av en likvärdig skola och huruvida skolval påverkar skolans likvärdighet. Det har undersökts genom sex semistrukturerade intervjuer som har utförts ansikte mot ansikte. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur några svenska och sydafrikanska mellanstadielärare uppfattar att elevers socioekonomisk bakgrund påverkar elevens möjlighet för att få ta del av en likvärdig utbildning. De viktigaste resultaten visade hur socioekonomisk bakgrund är det som lärarna upplever som ett utav de största hoten gentemot att alla elever ska få ta del av en likvärdig skola. Därför har socioekonomisk bakgrund blivit avgränsningen för begreppet en likvärdig skola och i arbetet har socioekonomisk bakgrund varit en utgångspunkt för den tematiska analysen i arbetet. Andra resultat som studien pekar på är att lärarna uppfattar resurser och fördelningen av dem som en viktig faktor för möjligheten till en likvärdig skola för alla elever, då elever från socioekonomiskt svaga bakgrunder generellt sätt behöver mer resurser för att kunna nå målen. Det som de Sydafrikanska respondenterna beskriver är dock hur socioekonomisk bakgrund är en avgörande faktor för att få en bra utbildning, då föräldrarna ofta betalar för sina barns utbildning. Medan i Sverige finns förutsättningar för att alla barn ska få ta del av en bra utbildning, även om barn från socioekonomiskt starka bakgrunder i större utsträckning placeras i skolor där de här förutsättningarna finns.

Innehållsförteckning

1. Inledning med syfte och frågeställningar	1
1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar	1
2. Bakgrund och forskningsöversikt	3
2.1 Bakgrund	3
2.2 Forskningsöversikt	4
2.3 Viktiga begrepp	7
3. Metod	10
3.1 Kvalitativa intervjuer	10
3.2 Utformning av intervjuguide	8
3.3 Urval	10
3.4 Genomförande	10
3.5 Metoddiskussion	10
3.6 Etiska överväganden	11
4. Resultat och analys	14
4.1 Socioekonomisk och kulturell bakgrund	14
4.2 Välja skola	16
4.3 Köer och speciella upptagningsområden	17
4.4 Kostnader	18
4.5 Resurser och olika förutsättningar	20
5. Diskussion och slutsats	22
5.1 Resultatdiskussion	22
5.2 Slutsats	24
6. Referenser	25
Bilaga 1	27
Intervjuguide	27
Bilaga 2	29
Stationarylist	29

1. Inledning

Utbildning uttrycks ofta som ett av de mest kraftfulla verktyget för att kunna skapa självständiga och aktiva samhällsmedborgare, då utbildning har många viktiga funktioner för både individen och för samhället. Att ge sina medborgare tillgång till utbildning påverkar både sociala, ekonomiska och kulturella förhållanden. Det här för att utbildning är nödvändigt för att den enskilda människan ska kunna fungera i ett modernt samhälle och för att utbildade människor är viktigt för de moderna samhällets fortlevnad. Alltså är utbildning ett kraftfullt verktyg som ger dubbla riktningar, då det berikar både människan och samhället. Att ett land erbjuder alla sina medborgare en bra utbildning ligger därför i både samhällets och individens intresse. Men vad en bra utbildning är och huruvida ett land statligt kan finansiera alla barns utbildning skiftar över världen (Claude, 2005).

Sydafrika och Sverige. Två länder på olika kontinenter, med olika välfärdssystem, olika kulturer och olika skolsystem. Två länder med många olikheter, men också två länder med många likheter sinsemellan. Båda länderna har en läroplan med en tillhörande värdegrund som beskriver hur skolan ska vara av god kvalitet för alla elever i landet och att skolan ska ge förutsättningar för fortsatt lärande. I den svenska läroplanen används begreppet likvärdig skola återgående för att specificera att elever över hela landet ska få en skolgång av samma eller snarare likvärdig kvalitet (Skolverket, 2019). Ett begrepp som i den sydafrikanska läroplanen inte används, men där specificeras att kulturell, religiös, etnisk och socioekonomisk bakgrund inte ska påverka tillgången till en bra utbildning (Department of Basic education, 2010). Sverige och Sydafrika är båda två länder med en värdegrund som beskriver att alla elever ska få tillgång till en bra utbildning. Trots att båda länderna genom bland annat sin värdegrund beskriver att landets skolor ska erbjuda alla elever en kvalitativ och likvärdig utbildning, så underpresterar båda länderna under internationella mätningar av skolornas kvalitet. Både Sverige och Sydafrika har i mätningar som utvärderar skolans kvalitet presterat långt under den förväntade nivån, då likvärdiga länder som exempelvis Finland, Norge och Danmark presterat bättre än Sverige i tidigare PISA-undersökningarna (Skolverket, 2016). Att både Sverige och Sydafrika inte erbjuder en nationellt likvärdig skola med hög utbildningskvalitet, blir tydligt när länderna inte hamnar i närheten av sina jämbördiga länder, då ett lands prestationer på sådana här internationella jämförelser indikerar på den nationella skolkvaliteten. Alltså något som brukar korrelera med hur landet kan erbjuda en likvärdig skolkvalitet på skolor med i olika socioekonomiska områden (UNDP, 2018). I både Sydafrika och Sverige pekar resultaten från de internationella undersökningarna på att skolans kvalitet och huruvida samtliga elever får ta del av den, alltså att skolans likvärdighet kan ifrågasätts. Genom att intervjua lärare från Sydafrika och Sverige kan intressanta uppfattningar kring vilka hot som finns i landet kopplat till att alla elever ska få ta del av en bra skola, en likvärdig skola och en skola som fostrar alla till fortsatt lärande. Att därför intervjua lärare ifrån Sverige och Sydafrika kan vara intressant i att jämföra, då både Sverige och Sydafrika är länder med problematik kopplat till att kunna erbjuda en likvärdig utbildning till elever från olika socioekonomiska bakgrunder. Lärarna som i studien har intervjuas kan ha intressanta uppfattningar, då lärarna är en del i arbetet för att ett land ska kunna uppnå en nationellt likvärdig skola. Det kan därför vara intressant att undersöka svenska och sydafrikanska mellanstadielärares uppfattningar kring vilka hot som finns mot skolans likvärdighet beroende på elevens socioekonomiska bakgrund.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur några svenska och sydafrikanska mellanstadielärare uppfattar att elever med olika socioekonomiska bakgrunder får möjlighet att få ta del av en likvärdig utbildning.

De frågeställningar som har ställts är följande:

- På vilket sätt uppfattar lärarna att elevers socioekonomiska bakgrund påverkar deras möjligheter till en likvärdig utbildning?
- Hur upplever lärarna att val av skola påverkar om eleven får ta del utav en likvärdig och bra utbildning?

2. Bakgrund och forskningsöversikt

I avsnittet kommer bakgrundsinformation som kan vara viktig för att förstå uppsatsen som helhet presenteras. Det inkluderar information om Sverige och Sydafrika som land, tidigare forskning och begrepp som återkommande kommer att användas i uppsatsen. Den tidigare forskningen som presenteras i avsnittet kommer i uppsatsen att sammankopplas till de sex intervjuade lärarnas uppfattningar och forskningen kommer därför att användas som hjälpmedel för analys.

2.1 Bakgrund

I uppsatsen så kommer svenska och sydafrikanska lärares uppfattningar huruvida skolan är likvärdig för alla elever och vilka hot som finns gentemot att landet ska kunna erbjuda en likvärdig till alla. Att se vad lärarna uppfattar kring skolans likvärdighet mellan länderna kan vara intressant, då länderna är väldigt olika och har olika förutsättningar. Sverige är ett utav världens mest välutvecklade länder, med en mycket hög levnadsstandard hos befolkningen och ett utvecklat välfärdssystem. Mycket av det kan skyllas på Sveriges goda tillgång på naturtillgångar som landet har exporterat som har påverkat den svenska ekonomin positivt. Landet har en befolkning på 9,8 miljoner människor och ett Human Development Index (HDI) på 0,933 (Globalis, 2018). Ett index som mäter ett lands ekonomi, medborgarnas levnadsstandard och hur väl välfärden fungerar, där ett HDI på 1 är maximal levnadsstandard och ett välfungerande samhällssystem. Sverige är ett land där invånarnas levnadsstandard räknas som väldigt hög, då den förväntade livslängden, tillgången till utbildning och den potentiella inkomsten är hög. Till skillnad från Sverige har Sydafrika ett HDI på 0,699. Något som innebär att Sydafrika räknas till ett land där befolkningens levnadsstandard är medel. Det innebär också att invånare i Sydafrika har en kortare förväntad livslängd, inte lika god tillgång till utbildning eller potentiell inkomst (UNDP, 2018). Sydafrika är ett land som fortfarande bygger upp sitt grundläggande välfärdssystem och tar för tillfället emot internationella bistånd. I Sydafrika existerar stora sociala skillnader mellan olika etniciteter, alltså ett land med en befolkning med olika socioekonomiska bakgrunder. Sydafrika har en befolkning på 53 miljoner människor och har likväl som Sverige goda och värdefulla naturtillgångar. Dock har landet problem med både kriminalitet och fattigdom, då mer än 25 procent av befolkningen saknar jobb (Globalis, 2016).

Att skolan är en viktig del för samhällets fortlevnad och att skolan återkommande är en intressant fråga att diskutera, är inte Sverige ensam om. I Sydafrika som i Sverige, är skolan ett återkommande ämne som diskuteras i många olika sammanhang. Men framför allt bland politiker och på bloggar, mellan föräldrar, samt i tidningar. Vid en googling (2019-11-18) på orden "skola dålig Sverige" så kommer 6 780 000 resultat, medan samma ord fast på engelska "school bad South Africa" ger 278 000 000 träffar. Alla de här sökträffarna bör nog ses som att ett missnöje finns gentemot skolan och skolsystemet. Ett missnöje som både i Sverige och i Sydafrika verkar vara väldigt utbrett i samhällsdebatten. Vad som diskuteras i skiftar, men ett återkommande ämne är huruvida alla får ta del av en utbildning av god kvalitet. Om diskussionen bryts ned, så grundas missnöjet hos många i att skolan inte håller en jämn kvalitet och att skolan inte är helt öppen för alla grupper i samhället (Skolverket, 2016). Att därför undersöka svenska och sydafrikanska mellanstadielärares uppfattning av vilka hot som finns för att alla elever ska få ta del av skolan och att skolan är nationellt likvärdig, kan därför vara intressant. I föreliggande arbete kommer resultaten som presenteras ligga på ett allmänt plan, då en mer djupgående studie hade krävts ett mer omfattande arbete som inte ryms inom ramen för det här examensarbetet.

2.2 Forskningsöversikt

En god kvalitet på utbildningen med möjlighet att nå målen.

Dijkstra, Daas, De la Motte och Ehren (2017) menar att ett land endast kan erbjuda en likvärdig skola med god kvalitet om det finns ett nationellt mätverktyg som säkerställer utbildningens kvalitet. Selden (1994) beskriver på samma sätt som föregående forskare, att det bästa sättet för att kunna säkerställa att ett land kan erbjuda en bra utbildning är att landet har nationellt standardiserade parametrar, såsom standardiserade prov, en gemensam läroplan och andra funktioner som hjälper politiker att få en överblick i hur olika skolors elever presterar som en utvärdering av kvaliteten på undervisningen. Dessa parametrar är passande att använda både för att landet ska kunna få överblick och utvärdera skolor i olika områden. Selden (1994) beskriver att det här är viktigt för att landet ska kunna veta att de kan erbjuda en bra utbildning och framför allt för att landet ska kunna erbjuda en någorlunda likvärdig utbildning. Genom att ha nationella parametrar kan skolor i mer socialt utsatta områden kompenseras för att öka måluppfyllelsen. Det som författaren menar med en likvärdig skola, är att det är en skola med bra kvalitet som återkommande utvärderas. De länder som inte har nationella parametrar som testar utbildningens kvalitet, hotar därför att skolan ska kunna vara likvärdig (Selden, 1994). Det som forskarna beskriver är därför intressant för uppsatsen, då ett land enligt forskarna enbart kan utlova en nationellt likvärdig utbildning om det finns nationella mätverktyg. Mätverktyg som är intressanta, då de utvärderar olika skolor med elever från olika socioekonomiska bakgrunder, vilket är något som är intressant för uppsatsens syfte och frågeställningar.

I USA har landet de senaste åren försökt bygga upp ett system för att bedöma kvaliteten på skolorna i landet. Anledningen ligger i en växande oro kring kvaliteten på vissa skolor i landet, då flera skolor har alarmerat låga elevresultat. Det som beskrivs som problematiskt i texten är det parallella skolsystem med privatskolor som existerar i USA. Att skapa ett nationellt mätverktyg för att utvärdera skolornas kvalitet är därför positivt enligt Selden (1994). Men enligt forskaren är det dessutom problematiskt när landet har ett parallellt skolsystem, där elever erbjuds undervisning av olika kvalitet beroende på skola. Ett parallellt skolsystem är något som skulle kunna ses som ett hot gentemot att ett land ska kunna erbjuda en likvärdig skola, då parallella skolsystem ofta exkluderar elever från socioekonomiskt svagare bakgrunder (Selden, 1994). Det som forskaren beskriver är intressant för uppsatsen, då ett parallellt skolsystem i större utsträckning delar upp elever utifrån dess socioekonomiska bakgrund. Något som de sydafrikanska lärarna i uppsatsen har beskrivit.

Kompensera och anpassa utefter behov

Dijkstra et al. (2017) beskriver att syftet med en skola styrd av samma läroplan och där resurserna delas mellan skolorna som exempelvis på en statligt styrd skola, så är sannolikheten större att alla elever i landet kan erbjudas en utbildning av en likvärdig kvalitet. Forskarna menar att den nationella skolkvaliteten hotas om privata aktörer finns med som medspelare i landets skolsystem, då det ofta skapar ett sekundärt system med elitiskolor. Forskarna menar att en nationellt gemensamt styrd skola, med samma läroplan och finansiering som sköts mer centralt, är positivt för att kunna se till att alla eleverna når målen. Det som forskarna beskriver är hur den här typen av skolsystem ofta har ett fungerande mätverktyg som kan utvärdera utbildningens kvalitet. Men då skolorna i det här skolsystemet finansieras med samma medel, så finns möjlighet att kunna fördela pengarna utefter skolornas behov. Dijkstra et al. (2017) presenterar en teori som beskriver elevens skolresultat som en process med en input och output. Teorin beskriver hur faktorer som elevens socioekonomiska bakgrund, undervisningen, lärarkompetens och klassrumsklimat samtliga är faktorer som påverkar elevernas resultat. Presterar elever på en skola sämre än snittet, så får politiker syn

på vilka skolor som behöver kompensation i form av resurser för att höja elevernas prestationer. Det innebär att resultaten från de nationella mätverktyget kan användas för att veta vilka skolor som behöver extra resurser för att kompensera så att eleverna ska få möjlighet att uppnå målen.

Med den här utgångspunkten innebär en likvärdig och kvalitativ utbildning något mer än endast bra undervisning, då det innebär att input såsom elevens bakgrund, personlighet, geografisk plats och förväntningar på eleven behöver bejakas för det är med och påverkar huruvida eleven har möjlighet att uppnå målen. Men också att det kan användas som en indikator för hur stor roll exempelvis socioekonomisk bakgrund har för att eleven ska kunna ta del av en utbildning av kvalitet. Elevens bakgrund är därför inte något som varken politiker eller skolan direkt kan påverka, men undervisningen, lärarkompetens, klassrumsklimat, värderingar, tydliga mål och läroplanen, är samtliga faktorer som kan påverkas för att förbättra elevers måluppfyllelse. Det som är viktigt för att skapa en kvalitativ och likvärdig utbildning, är att förutsättningarna för att resultaten blir någorlunda samma för samtliga elever. Vilket innebär att processen kan behöva kompenseras på skolor där elever har en svagare socioekonomisk bakgrund, genom exempelvis högre lärartäthet i klassrummet. Det innebär att för att en skola ska vara nationellt likvärdig behöver elevers prestationer testas nationellt, för att få en överblick på vilka skolor som behöver extra resurser för att kunna nå målen, som exempelvis kan vara minst godkänt i årskurs 6 eller årskurs 9. Det som enligt Dijkstra et al. (2017) hotar möjligheten till att erbjuda en nationellt likvärdig skola, är om elevers socioekonomiska bakgrund inte kompenseras på skolan och i klassrummet. Att fördela resurserna likvärdigt innebär enligt forskarna att skolans resurser fördelas utefter de behov som finns för att kompensera för elevers socioekonomiska bakgrund (Dijkstra et al, 2017).

Wilson, Lambright och Smeeding (2006) presenterar resultat i skillnader på amerikanska utbildningskostnader per elev beroende på elevens socioekonomiska bakgrund. Där en elev från en svag socioekonomisk bakgrund i snitt kostar 1,9 till 10,7 procent mer än en elev från en stark socioekonomisk bakgrund. Det här är ett exempel på hur elevers behov i svagare socioekonomiska områden generellt sätt är större, än vad en elevs behov från ett socioekonomiskt starkt område är. Det som forskarna tar upp motiverar att elever på skolor i socioekonomiskt svagare områden behöver kompenseras genom mer resurser, för att få förutsättningar att kunna nå målen och något annat hotar möjligheten till en likvärdig skola (Wilson et al, 2006).

Samma tillgång till att välja utbildning

I en komparativ studie av Yang och Gustafsson (2003) framkommer att skolors elevprestationer och resultat är beroende av elevunderlagets socioekonomiska bakgrund. Majoriteten av de medverkande länderna visade ett starkt samband mellan elevers socioekonomiska bakgrund och dess skolprestationer. Studien tar dessutom upp sambandet mellan hur utbildningssystemet är organiserat och hur det hänger samman med den sociala och ekonomiska strukturen i landet. Forskarna härleder ett skolsystem där privata aktörer är medspelare, ökar förekomsten av elevgrupperingar utefter socioekonomisk bakgrund och att skolresultaten påverkas negativt utav de här elevgrupperingarna på skolor med elever från en svagare socioekonomisk bakgrund. I Nya Zeeland är den marknadsekonomiska modellen välutvecklad inom skolväsendet och likaså är sambandet starkt mellan elevers prestationer utefter socioekonomisk bakgrund. Forskarna visar att i Nya Zeeland kunde 90 procent av elevernas resultat och prestationer härledas till det här sambandet.

Ett annat tydligt samband som syntes i samtliga medverkande länder, var att elever med föräldrar som själva har en hög utbildningsnivå i större utsträckning, är mer benägna att ge sina barn en mer lönsam lärmiljö än föräldrar som har en lägre utbildningsnivå. Yang och Gustafsson (2003) beskriver hur det här gör att skolan blir mer ojämlig, då föräldrar som är engagerade i större utsträckning tar sig möjligheten att placera sina barn på högpresterande skolor, alternativt till att betala för utbildningen. Vilket är något som innebär att likvärdigheten i att ha tillgång till att välja utbildning är mer begränsad till de elever med föräldrar som har högre utbildning och ser utbildning som en språngbräda istället för ett krav. Författarna menar på att det är mer förekommande att länder med en mer marknadsekonomisk utbildningspolitik och att den här modellen innebär att det är svårare att garantera en likvärdig kvalitet på landets alla skolor, för att sannolikheten är stor att elitskolor och lågpresterande skolor skapas. Det här på grund av att tendenser till att ta möjligheten att välja skola ligger hos de eleverna med en starkare socioekonomisk bakgrund. I en studie utförd i Örebro visar det att barn ifrån en högutbildad och stark socioekonomisk bakgrund i högre grad går på en skola med elever som är ifrån samma bakgrund, likväl som elever från en svagare socioekonomisk bakgrund går på en skola med elever från liknande bakgrund. Forskarna menar att det här skapar negativa effekter då skolor blir allt mer etnisk homogena och det påverkar både skolresultat, integrationen och resursfördelningen i landet. Men framför allt blir det ett hot gentemot att alla elever ska få en likvärdig skolgång (Trumberg, 2011).

Utöver att föräldrar från olika socioekonomiska bakgrunder i olika utsträckning tar möjligheten till att välja en gynnsam skola för sina barn, så visar forskning i USA en skelsegregation på ett annat sätt än att föräldrar endast i viss utsträckning väljer utbildning till sina barn. I Meads och Eckes (2018) forskning från USA, så har forskarna funnit tendenser på att privatskolor i lägre utsträckning tar emot elever med annat modersmål, funktionsnedsättningar eller med en funktionsvariation. Privatskolor i USA har i högre utsträckning elever som talar engelska som modersmål och har enligt studien ungefär 2% elever med funktionsvariation eller funktionsnedsättning. Alltså har privatskolor färre andel elever som i större mån kräver mer anpassad undervisning, då snittet i USA är 12–20 % av eleverna på en skola som har en funktionsvariation eller funktionsnedsättning. Forskarna beskriver det här resultatet problematiskt gentemot det statligt finansierade kupongprogrammet som finns och hur halvprivata och privata skolor inte behöver följa diskrimineringslagen. Samtliga skolformer får ta del av det statliga kupongprogrammet för att delfinansiera elevers skolgång, men det kommunala skolorna måste dessutom följa diskrimineringslagen vid antagning av nya elever. Det Meads och Eckes (2018) beskriver är att möjligheten till en likvärdig utbildning och till att kunna välja utbildning, inte existerar då elever med funktionsvariationer eller annat modersmål diskrimineras av halvprivata och privata skolor, då de här skolorna selektivt kan välja ut vilka elever som passar dess verksamhet (Mead & Eckes, 2018).

I uppsatsen kommer socioekonomisk bakgrund vara ett återkommande begrepp och den inriktning som kommer användas för att diskutera en likvärdig skola genom uppsatsen. Det här för att socioekonomisk bakgrund är något som inga skolor direkt kan påverka, men som skolor kan och bör kompensera. Det är därför intressant att undersöka hur lärare från olika länder uppfattar socioekonomisk bakgrunds inverkan till att alla elever inte får möjlighet till en likvärdig utbildning. Det är också intressant att undersöka två olika länder med två olika typer av skolsystem, där det svenska finansieras genom skatt och att eleven har med sig en skolpeng och den sydafrikanska skolan finansieras generellt sätt av skolavgift och till viss del av statliga bidrag. Att fokusera på den socioekonomiska bakgrunden för att jämföra två länder blir intressant, då länderna organiserar skolan på olika sätt och för att det här var något som samtliga responderande lärare nämnde som grundläggande. En elevs socioekonomiska bakgrund är en

viktig del av begreppet en likvärdig utbildning, då forskningen pekar på att en elevs socioekonomiska bakgrund påverkar vilken skola eleven går på, dess skolprestationer, vad eleven kostar och vad som kan behöva kompenseras gentemot elevens bakgrund för att eleven ska uppnå samma mål. I uppsatsen kommer därför socioekonomisk bakgrund vara utgångspunkten för att diskutera och relatera lärarnas uppfattningar till uppsatsens ämne. Men det kan vara problematiskt att jämföra två olika länder och lärarnas uppfattning, då skolsystemen är olika, de socioekonomiska grupperna, erfarenheterna och lärarutbildningarna.

2.3 Viktiga begrepp

Socioekonomisk bakgrund

Socioekonomisk bakgrund är ett begrepp som i uppsatsen specificerar en elevs bakgrund. I uppsatsen kommer det att nämnas för att läsaren ska kunna få en förståelse över hur hemförhållandena för eleverna ser ut, snarare än ett sätt att rangordna en familjs ekonomiska, sociala och akademiska situation. I uppsatsen kommer stark socioekonomisk bakgrund innebära att föräldrarna har en stor ekonomisk trygghet genom bland annat ett välbetalt jobb, som ofta hänger ihop med högskolestudier. Medan en mycket svag socioekonomisk bakgrund som i uppsatsen beskriver föräldrarnas bakgrund på en utav skolorna i Sydafrika, innebär det att föräldrarna inte har någon ekonomisk trygghet från arbete eller bidrag.

Likvärdig skola

Likvärdig skola kommer i uppsatsen att användas som ett begrepp som beskriver att alla barn ska få möjlighet att uppnå godkänt betyg i slutet av grundskolan. Det innebär att skolan måste möta alla elevers behov för att eleverna ska få de rätta förutsättningarna till att nå målen. I arbetet kommer jag att avgränsa mig till förhållandet mellan en likvärdig utbildning och elevers socioekonomiska bakgrund. Då begreppet är stort kommer uppsatsen inte gå in på likvärdig skola i förhållande till betyg, bedömning och specialanpassad undervisning, utan i uppsatsen kommer begreppet likvärdig skola snarare beröra de ämnena på ytan och hur socioekonomisk bakgrund är en faktor som påverkar alla elevers möjlighet till en likvärdig skola.

Kulturell bakgrund

Kulturell bakgrund är ett begrepp som liknar socioekonomisk bakgrund, men det som skiljer begreppen åt är att den kulturella bakgrunden fokuserar på etnicitet och religion. Generellt sätt brukar grupper gruppera sig inom samma kulturella och socioekonomiska grupp.

Skolval

I uppsatsen kommer skolval vara ett begrepp som används i syftning till alla elevers möjlighet till att ansöka och välja vilken skola som hen vill gå på. Men begreppet skolval är ett begrepp som innefattar olika handlingar i de olika länderna. I Sverige ges alla möjligheten till skolval, även om alla inte nyttjar det. Medan i Sydafrika är skolval en mer komplex handling, då det finns olika skoltyper som finansieras på olika sätt, genom exempelvis skolavgift betald av föräldrarna eller statliga bidrag. Alltså skiljer sig begreppet skolval mellan länderna, då familjens ekonomi inte har någon inverkan på vilken skola elever i Sverige kan välja.

3. Metod

I metodavsnittet kommer vald metod för insamling av data redogöras och motiveras. Följt av utformning av intervjuguide, uppsatsens genomförande, urval av respondenter, metoddiskussion och etiska överväganden. I avsnittet kommer läsaren få ta del av vilka etiska överväganden som jag har haft i åtanke vid utformning av både intervju, intervjuguide och vid presentation av data. Sammanfattningsvis har semistrukturerade intervjuer genomförts med tre svenska lärare i årskurs 4 till 6 och med tre sydafrikanska lärare i motsvarande årskurs 4 till 6. I intervjuerna har jag ställt frågor kopplat till lärarnas uppfattning av hur elevens socioekonomiska bakgrund påverkar huruvida eleven får ta del av en skola i sitt land, samt om möjligheten till att välja utbildning är öppen för alla.

3.1 Kvalitativa intervjuer

För insamling av data till mitt examensarbete har semistrukturerade intervjuer används. Intervjuerna har genomförts ansikte mot ansikte med en lärare i taget. Bryman (2011) förklarar hur kvalitativa intervjuer så som semistrukturerade intervjuer, är lämpliga om syftet är att fånga respondentens tankar och upplevelser av fenomen eller händelser. Vad författaren beskriver är något som stämmer överens med både syftet och frågeställningarna till mitt examensarbete. Semistrukturerade intervjuer erbjuder till skillnad från strukturerade intervjuer möjligheten till en mer flexibel intervju, där intervjuguiden är en guide med ungefärliga frågor och inte ett statistiskt schema att följa. Exempelvis kan intervjuaren i en mer flexibel intervju ställa följdfrågor och göra tillägg, vilket kan leda till mer detaljerade och målade svar från respondenten. Den här aspekten är viktig och givande för min uppsats, då syftet är att komma åt vad de responderande lärarna upplever och har för tankar kring ämnet tillgänglig skola och möjligheten till att välja skola.

3.2 Utformning av intervjuguide

Vid semistrukturerade intervjuer beskriver Bryman (2011) hur det är förekommande att det i intervjuguiden finns både bestämda frågor och obestämda frågor, då guiden är till för att stötta intervjuaren att ställa frågor till respondenten. Dessutom är det vanligt vid den här typen av intervju att intervjuaren kan ställa frågorna i valfri ordning och göra tillägg genom följdfrågor. Min intervjuguide (se bilaga 1) är uppdelad i fyra delar, där den första delen innehåller information och frågor som är enkla för respondenten att svara på och viktig bakgrundsinformation för uppsatsen. Bryman (2011) beskriver att det är passande att introducera intervjun med enkla frågor och med information som respondenten behöver veta inför intervjun såsom studiens syfte, ljudupptagning, anonymiteten som jag kan lova och samtycke. De resterande tre delarna av min intervjuguide är direkt kopplade till att få fram underlag och data till uppsatsen. Frågorna i min intervjuguide är utformade utefter artikel 26 i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, ett dokument bestående av tre stycken. Min intervjuguide har därför tre tydliga stycken kopplat till det här dokumentets tre olika ämnen. Varje stycke i intervjuguiden innehåller minst en stängd fråga där respondenten från en skala 1 till 5 får gradera ett påstående kopplat till artikel 26. Därefter följs intervjuguiden av öppna frågor och utvecklande frågor kopplat till vad respondenten tidigare har berättat, för att utveckla respondentens förklaringar, samt för att få syfte och frågeställningar besvarade (Se bilaga 1). En pilotstudie genomfördes innan de intervjuerna som är till underlag för uppsatsen genomfördes. Det för att få prova på att intervjua och för att få möjlighet att revidera intervjuguiden med att förfina frågor, samt ge förslag till fler utvecklande följdfrågor. Efter pilotstudien genomfördes så gjorde jag justeringar i intervjuguiden utefter det som jag under pilotstudien noterat som otydligt eller bristande i den befintliga intervjuguiden. Jag vill dessutom förtydliga att endast två utav tre intervjustycken kommer att användas som underlag till uppsatsen, då många avgränsningar har gjort, då demokrati, värdegrund och fostran ihop

med en likvärdig skola är ett för brett forskningsområde. I uppsatsen har därför endast två av tre delar av intervjuguiden använts.

3.3 Urval

Underlaget för uppsatsen baseras på sex intervjuer som har genomförts med tre svenska lärare i årskurs 4 till 6, samt tre sydafrikanska lärare i motsvarande till Sveriges årskurs 4–6. Urvalet till intervjuerna skulle enligt Bryman (2011) kunna förklaras som två olika typer där de tre intervjuerna med de tre svenska lärarna var av så kallat bekvämlighetsurval, då de deltagande respondenter i föreliggande studie var personer som uppfyllde samtliga kriterier (se nedan).

Inför urvalet av de tre sydafrikanska lärarna i motsvarande årskurs 4–6 var urvalet av mer slumpmässig karaktär, än för de svenska lärarna som medverkade i en intervju. För urvalet av de sydafrikanska respondenterna använde jag så kallat stratifierat slumpmässigt urval, då jag hörde av mig till 15 olika skolor i Sydafrika i början av september via telefon och mail. Bryman (2011) beskriver att den här urvalsmetoden till skillnad från bekvämlighetsurval som mer slumpmässigt, vilket ur en synpunkt kan ses som mer vetenskapligt. Utav 15 skolor fick jag svar ifrån fem olika, vilket ger en möjlig urvalsfraktion på 5:15 eller 1:3. Då jag i Sverige hade genomfört tre intervjuer, fann jag det passande att genomföra samma antal (3) intervjuer med de sydafrikanska lärarna. Att ha samma antal intervjuer gör att datan från de svenska och sydafrikanska respondenterna upplevs som mer jämförbar. Dessutom kändes sex respondenter passande i antal till grund för att svara på syfte och frågeställningarna, samt tidsaspekten. Då jag bestämt mig för att genomföra sammanlagt tre intervjuer med sydafrikanska lärare, fick jag välja bort två personer som var intresserade av att medverka i en intervju. De tre respondenterna som intervjuerna genomfördes med, valdes främst utefter praktiska faktorer såsom schematekniskt och avstånd från boende (Bryman, 2011). Men säkerhetsfrågan var också en mycket viktig faktor, då skolor i Sydafrika som har många elever från en svag socioekonomisk bakgrund, generellt sett ligger i områden med hög kriminalitet och rånrisk. Det resulterade i att de tre intervjuerna som genomfördes med de sydafrikanska lärarna blev på två olika skolor med upptagning av elever från helt olika socioekonomiska bakgrunder.

Sammanlagt genomfördes sex stycken intervjuer och en pilotintervju inför examensarbetet. Det här skedde på fyra olika skolor, med spridning från skolor belägna i socioekonomiskt starka och svaga områden. De responderande lärarna kommer i uppsatsen benämnas med ett nummer, samt SV (Sverige) eller SA (Sydafrika) som står för land.

Kriterier för respondenter:

- Tillsammans med de andra respondenterna från samma land skapa en spridning av elevernas socioekonomiska bakgrund.
- Ha arbetat i yrket minst ett år.
- Arbeta i årskurs 4–6.
- Vara kvalificerad lärare.

	Land	Utbildning	År i yrket	Typ av skola	Antal elever i klassen	Elevers socioekonomiska bakgrund
Respondent 1SV	Sverige	Grundlärautbildning för årskurs 4-6	1,5 år	Kommunal skola	21 st	Stark
Respondent 2SV	Sverige	Grundlärautbildning för årskurs 4-6	4,5 år	Kommunal skola	26 st Med lärarassistent	50/50 Svag/Stark
Respondent 3SV	Sverige	Lärautbildning för årskurs 4-9.	10 år	Kommunal skola	19 st	50/50 Svag/Stark
Respondent 4SA	Sydafrika	Kandidatexamen i utbildningsvetenskap	19 år	Kommunal skola	28 st	Mycket svag
Respondent 5SA	Sydafrika	Kandidatexamen i design och certifikat i utbildningsvetenskap	7 år	Kommunal skola	29 st	Mycket svag
Respondent 6SA	Sydafrika	Masterexamen i psykologi och certifikat i utbildningsvetenskap	11 år	Privat skola	20 st	Stark

3.4 Genomförande

Förberedelser inför det här examensarbetet började genom ett pilotprojekt, där ett grundmaterial innehållande frågeställningar, syfte och en intervjuguide utvecklades. Under pilotprojektet genomfördes en pilotintervju för att utveckla intervjuguidens frågor och struktur, vilket skapade en bra bild över de brister som fanns i intervjuguiden. Exempelvis blev det tydligt att det i intervjuguiden är bra att ha exempel på olika följdfrågor och utvecklande frågor, för att intervjuaren ska kunna vara närvarande i intervjun och inte behöva fundera ut en passande följdfråga.

De samtliga sex intervjuer genomfördes i de responderande lärarnas klassrum. I Bryman (2011) beskrivs hur olika platser för intervjuer kan påverka kvaliteten på intervjun och en optimal plats att hålla intervjun är en lugn och säker plats. I mitt fall genomfördes samtliga intervjuer i

lärarnas klassrum, något som troligtvis är en plats där lärarna känner trygghet och som av praktiska skäl var optimal för att få respondenterna att kunna medverka på en intervju. Intervjuerna skedde ansikte mot ansikte och pågick mellan 20–35 minuter. Medellängden av intervjuerna var 30 minuter och samtliga skedde utan nämnvärda störningsmoment. De svenska intervjuerna skedde ensam med de responderande lärarna och de sydafrikanska intervjuerna skedde med en kurskamrat som efter min intervju skulle hålla sin intervju. Under samtliga intervjuer hade jag med material för att underlätta intervjuerna, ett utskrivet ark med artikel 26, anteckningsblock, penna, utskriven intervjuguide, samt mobiltelefon och iPad för ljudupptagning via inspelningsverktyget diktafon. Ljudupptagning skedde från både mobiltelefon och iPad, för att försäkra mig att materialet fanns inspelat. Jag vill också påpeka att respondenterna tillfrågades innan intervjun kring samtycke av ljudupptagning och att respondenterna skulle förbli anonyma i den utsträckningen att de inte kommer att omnämnas vid namn, skolans namn eller staden i varken uppsatsen eller transkriberingen av ljudupptagningen. Som nämnt hade jag med mig anteckningsbok och penna till intervjun, men de användes i mycket liten utsträckning, vilket Bryman (2011) beskriver som positivt för att intervjuaren då istället kan fokusera på respondenten och att genomföra intervjun. Det här är extra viktig vid kvalitativa intervjuer, för att intervjuaren lättare kan vara aktiv och fånga upp vad respondenten säger. Istället för att föra omfattande anteckningar spelades samtliga sex intervjuer in, för att få ut innehållet från dem genom att översätta innehållet i textform. De inspelade intervjuerna lyssnades igenom minst två gånger för att se om text och ljudupptagning stämde överens. På grund utav att respondenterna under intervjuerna blivit lovade att ej bli omnämnda vid namn, men inte heller respondenternas skola eller stad, så har jag vid transkribering av intervjuerna bytt ut ord som kan härleda till det. Exempelvis om en respondent svarat "Här på Solskolan arbetar vi ", så översattes det till "Här på min skola arbetar vi". Dessutom har jag vid transkribering tagit bort ord som markerar att respondenterna funderar, exempelvis ööh eller hmm. Då hälften av intervjuerna genomfördes på engelska, transkriberades intervjuerna med de sydafrikanska lärarna först i textform på engelska. Som därefter översattes till svenska, men inte genom en direktöversättning, utan med en översättning med innehållslig korrekthet till vad de responderande lärarna berättat. Det här för att materialet ska vara på samma språk och att materialet ska bli enklare att generalisera.

Efter att intervjuerna noggrant blivit nedskrivna i textform, så kodades materialet utefter olika faktorer som de responderande lärarna under intervjuerna tagit upp. De här faktorerna kommer i senare del i uppsatsen tas upp likväl som att de kommer ligga som underlag för analys. Kodningen genomfördes genom att dela upp varje respondents transkriberade intervju i block som står för olika faktorer som respondenterna nämnde. Teman som sedan kategoriserades som exempelvis resurser och kunde kopplas samman med andra respondents teman. Under analysavsnittet av uppsatsen kommer jag att använda mig utav en tematisk analysmetod, då den här metoden kan vara intressant för att se om det finns olika tendenser bland respondenterna. Det innebär att jag under analysdelen av uppsatsen kommer presentera vilka teman och subteman som jag har funnit i respondenternas förklaringar och beskrivningar till frågorna som ställts under intervjuerna. I Bryman (2011) beskrivs den här analysmetoden som positiv om man är ute efter att se likheter eller skillnader, vilket är något som kan upptäckas genom respondenternas svar. Analysavsnittet kommer att presenteras i samband med resultatet, då det blir tydligast att ha analysen i samband med resultatet och vilka faktorer eller även kallat teman som respondenterna under intervjuerna berättade om.

3.5 Metoddiskussion

Att genom sammanlagt sex intervjuer försöka skapa ett material för att jämföra lärares uppfattningar kopplat till socioekonomisk bakgrund och likvärdig skola, kan ifrågasättas, då

det endast är tre lärare från vardera länder. Det är något som inte direkt skapar ett massivt empiriskt material och därför skulle det kunna ifrågasättas utifrån hur reliabelt och generaliserbart materialet är. Däremot hade en enkät möjligtvis inte heller belyst de upplevelser och tankar som lärarna faktiskt har kopplat till hur likvärdig skolan är mot alla elever. Dessutom kan de två olika ländernas jämförbarhet ifrågasättas, då lärarna har olika uppfattningar av sitt lands skolsystem. Då arbetet utgår från lärarnas upplevelser av skolans likvärdighet kan jämförbarheten emellan länderna ifrågasättas, då länderna skiljer sig åt och därför föreligger en viss osäkerhet i huruvida länderna egentligen går att jämföra.

De lärarna som intervjuades i Sverige var av så kallat bekvämlighetsutval, medan de sydafrikanska lärarna var mer slumpmässigt genom telefon och mail. Då två urvalsmetoder har använts för att få ihop personer skulle uppsatsens validitet kunna ifrågasättas. Dessutom kan de olika urvalsmetoderna påverka respondenternas inställning till intervjun, då de svenska respondenterna möjligtvis ställde upp på en intervju för att vara snälla för vi är bekanta och att de sydafrikanska respondenterna möjligtvis gjorde det av mer intresse. Att därför ha respondenter som valts ut genom olika urvalsmetoder, skulle kunna göra att validiteten kan ifrågasättas. Då de olika urvalsmetoderna som användes för att samla respondenter skulle kunna påverka respondenternas förberedelser och indirekt intervjun, alltså likaså materialet som ligger som underlag för uppsatsen.

Då intervjuerna skedde på både svenska och engelska, så skulle intervjuer och resultatet från intervjuerna kunna påverkas. Ena språket är modersmål och det andra inte. Att genomföra en intervju på svenska är därför enklare, då formuleringar, följdfrågor och att leda intervjun blir enklare. Medan att genomföra en intervju på engelska blir svårare då språket inte faller sig lika naturligt. Även om både de svenska och sydafrikanska lärarna fick samma frågor, så kan språket ses som ett hinder som kan ha påverkat insamlingen av datan och därmed materialet som är underlag för uppsatsen. Möjligtvis kan det påverka uppsatsens jämförbarhet. Dessutom genomfördes de engelska intervjuerna med två intervjuare och en respondent, vilket enligt Bryman (2011) kan påverka maktbalansen som respondenten upplever. Det gör också att intervjusituationen är annorlunda för de svenska och sydafrikanska respondenterna, något som kan ifrågasätta uppsatsen.

3.6 Etiska överväganden

Som tidigare nämnt informerades respondenterna om uppsatsens övergripande syfte, intervjuens upplägg, att deltagandet är frivilligt, om ljudupptagning och den anonymitet som kan utlovas. Det här för att forskning ska bedrivas utifrån Vetenskapsrådets (2002) råd kring de etiska krav som forskare ska förhålla sig till. De fyra etiska krav som forskare bör förhålla sig till är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. De två förstnämnda uppfylldes genom att samtliga intervjuer startade med att intervjuaren beskrev det övergripande syftet med studien och att medverkan är frivillig, vilket innebär att den responderande läraren kan avbryta intervjun när hen vill. Gällande konfidentiabilitetskravet har jag under intervjun och efterarbetet med materialet inte tagit med namn, namn på skola eller stad, för att en person som läser uppsatsen inte ska kunna identifiera de personer som har intervjuats. Det innebär att respondenternas namn eller information inte har skrivits ner någonstans i samband med intervjuerna eller i efterarbetet. Nyttjandekravet som Vetenskapsrådet (2002) beskriver uppfylls på så sätt att intervjumaterial såsom ljudfil och transkribering av intervjuerna som jag har erhållit, kommer endast att användas och brukas i den här uppsatsen.

4. Resultat och analys

I resultatavsnittet kommer det materialet som samlats in från intervjuerna presenteras enligt de teman som har blivit tydliga vid kodning av materialet. Efter att varje tema har presenterats, så kommer en avslutande analys där begrepp, resultat och tidigare forskning knyter samman lärarnas uppfattning kring en likvärdig skola i en analys.

På frågan hur väl stämmer det på en skala 1–5 att alla elever i ditt land får tillgång till en kostnadsfri grundläggande utbildning där de får möjlighet att få minst godkänt i slutet av den obligatoriska skolan. Där 1 (Stämmer inte) och 5 (Stämmer väl).

Respondent 1SV	4 av 5
Respondent 2SV	4 av 5
Respondent 3SV	4 av 5
Respondent 4SA	3,5 av 5
Respondent 5SA	5 av 5
Respondent 6SA	3 av 5

Utav de tre svenska respondenterna och de tre sydafrikanska respondenterna, svarar de svenska respondenterna mer i enlighet med varandra och nedan redovisas olika faktorer som respondenterna under intervjun tog upp kopplat till faktorer som hotar att alla elever får möjlighet att ta del utav en likvärdig utbildning.

4.1 Socioekonomisk och kulturell bakgrund

Yang och Gustafsson (2003) beskriver hur föräldrar med en hög utbildningsnivå i större utsträckning är benägna att placera sina barn i en gynnsam lärmiljö än föräldrar med en lägre utbildningsnivå. Respondent 1SV resonerar i frågan kring en likvärdig skola och menar att majoriteten av alla barn i Sverige får ta del av en likvärdig utbildning. Att den del av de elever som inte får en likvärdig utbildning kan bero på hemförhållanden och " att familjen ser större värde i att barnet hjälper till hemma, än att fokusera på skolan. ". Det som den responderande läraren beskriver skulle kunna härledas till vad Yang och Gustafsson (2003) beskriver i sin forskning. Att i familjer där föräldrarna inte har en hög utbildningsnivå, så ligger de inte i de här i familjernas kultur eller livssfär att se till att ens barn får en gynnsam skolmiljö, då föräldrarna inte värdesätter det eller förstår anledningen till det. Respondent 1SV är långt ifrån ensam i att uppleva att hemförhållanden såsom socioekonomisk bakgrund är något som påverkar elevens skolgång. Respondent 4SA exemplifierar hur socioekonomisk bakgrund är en faktor som påverkar elever i stor utsträckning, då den här faktorn ligger till grund i vilken typ av skola eleven kommer att gå på utifrån skolavgift och hur utbildning värdesätts hemma. Respondent 4SA exemplifierar det som Yang och Gustafsson (2003) beskriver:

Årskurs R till 9 är obligatorisk, men alla barn i Sydafrika går inte i skolan och regeringen gör inget åt det...Föräldrarna måste ofta betala för utbildningen. Och många av föräldrarna väljer att inte skicka sina barn till skolan och istället låter de barnen tugga på gatorna. Tråkigt men sant...Eftersom det är lättare att stanna hemma för att ta hand om de yngre bröderna och systrarna, så att föräldrarna kan arbeta. Eftersom föräldrarna inte har några rimliga alternativ som kan ta hand om barnen, får ett syskon stanna hemma från skolan och göra det. Det är mycket tufft och vanligt i de fattigare områdena (Respondent 4SA).

Det som respondent 4SA beskriver är hur barn ifrån socioekonomiskt svaga områden i högre utsträckning har föräldrar som prioriterar att dem ska kunna arbeta, än att barnen ska få en

utbildning. Vad respondent 1SV och 4SA berättar under intervjuerna skulle kunna härledas till vad Yang och Gustafsson (2003) beskriver, då den sydafrikanska läraren berättar sin upplevelse av att föräldrar från socioekonomiskt svaga områden ibland inte väljer eller har ekonomisk möjlighet att placera sina barn i gynnsamma lärmiljöer. Respondent 4SA exemplifierar hur vissa barn i landet istället får ta hand om sina syskon eller tigga, än att gå i skolan, vilket är något som inte kan klassificeras som en lärmiljö alls och är något som kan beskriva hur vissa föräldrar från en socioekonomisk svag bakgrund inte värdesätter sitt barn skolgång. Det som forskarna (Yang & Gustafsson, 2003) beskriver är orsaken till att föräldrar från en stark socioekonomisk bakgrund i högre utsträckning placerar sina barn i en gynnsam lärmiljö, är att de här föräldrarna vet vad utbildning har för påverkan på sina barns framtida livsförhållande och möjlighet till att få ett bra liv. Det blir tydligt i vad både respondent 1SV och respondent 4SA exemplifierar, då båda lärarna beskriver hur de upplever att elever från en socioekonomiskt svag bakgrund i högre utsträckning inte placeras i en gynnsam lärmiljö eller har föräldrar som värdesätter utbildning. Dessutom att socioekonomisk bakgrund spelar en viktig roll i elevens möjlighet att ta del av skolan, om det ska finansieras av föräldrarna. Det som respondent 1SV och 4SA beskriver är också något som skiljer sig mellan länderna, då lärarna i båda länderna å ena sidan beskriver sig uppleva tendenser i hur socioekonomisk bakgrund påverkar elevens skolgång. Men å andra sidan så beskriver respondent 4SA hur barntiggeri existerar och vad respondenten exemplifierar låter som en socioekonomiskt utsatt situation, som inte existerar i Sverige.

Vid insyn av befolkningens ekonomi i Sverige och Sydafrika, så har Sydafrika en stor andel människor som lever under mycket fattiga förhållanden (Globalis, 2016). Även om både respondent 1SV och 4SA beskriver sina upplevelser av att det finns tendenser i hur föräldrar i socioekonomiskt svagare områden väljer att placera sina barn i skolan, så skulle definitionen av socioekonomiskt svagt område kunna skifta mellan länderna. Med den vetskapen är vad respondenten berättar intressant, då två exempel ges på vad föräldrarna i socioekonomiskt svaga områden värdesätter högre än utbildning, det vill säga någon som tar hand om syskonen eller att barnen får tigga för att få in en inkomst. Respondent 5SA resonerar på liknande sätt som respondent 4SA, hur hemförhållanden som socioekonomisk bakgrund och kulturell bakgrund båda är anledningar som påverkar om föräldrarna ser värdet i att barnen ska utbildas. Respondent 5SA berättar:

Det är vanligare från föräldrar med jobb att välja skola. Ofta väljer de den bästa skolan i sitt område. Och jag skulle säga att föräldrar som inte har jobb eller så mycket utbildning, tyvärr inte bryr sig så mycket om sitt barns utbildning (Respondent 5SA).

Både respondent 4SA och respondent 5SA berättar hur de upplever att socioekonomisk och kulturell bakgrund påverkar om ett barn får ta del av utbildningen. Där det beskrivs hur utbildning å ena sidan är något som föräldrarna oftast behöver betala för och beroende på socioekonomisk bakgrund, så har föräldrarna möjlighet till att finansiera barnets skolgång eller att skolgång innebär att barnet inte kan dra in en inkomst. Dessutom beskriver de här två respondenterna att socioekonomisk och kulturell bakgrund påverkar hur föräldrarna värdesätter sitt barns skolgång. Det som de två sydafrikanska lärarna beskriver finns det kopplingar till vad Yang och Gustafsson (2003) beskriver i sin forskning. Forskarna beskriver hur föräldrar som själva är utbildade i högre utsträckning placerar sina barn i en mer lönsam närmiljö, än föräldrar som har lägre utbildningsbakgrund. Vad forskarna beskriver syns i vad de sex respondenterna beskriver, då elever beroende på sin socioekonomiska och kulturella bakgrund inverkar på om eleven kommer att gå i skolan eller vilken skola som eleven kommer att gå på. Socioekonomisk bakgrund och kulturell bakgrund är en stor faktor som utifrån respondenternas svar är en viktig faktor för att kunna få en likvärdig skola, alternativt till och med en faktor för att få möjligheten

att gå i skolan. I Sydafrika till skillnad från i Sverige så finns ytterligare problematik som är kopplat till elevens socioekonomiska bakgrund än i Sverige, då det kan exkludera ett barn från att få en utbildning. Men i Sverige beskriver de tre responderande lärarna också att det finns tendenser i vilka elevers föräldrar som är engagerade i sina barns utbildning.

4.2 Välja skola

I både Sverige och Sydafrika finns det möjlighet att välja skola och det som förenar samtliga sex respondenter är hur tendenser finns i vilka föräldrar som nyttjar möjligheten i att välja skola och vilka som faktiskt har möjligheten att välja skola. Respondent 2SV beskriver hur socioekonomisk bakgrund påverkar huruvida eleven kommer att ta del av utbildningen. Respondent 2SV beskriver:

Att veta att man kan välja och att veta hur viktigt det är att gå på exempelvis gymnasiet i Sverige för att kunna få ett jobb i Sverige, det kanske inte heller är något som alla känner till beroende på socioekonomisk bakgrund och etnisk bakgrund. Om man kommer från en bakgrund där familjen inte har gått i skolan, då kanske man inte inser att när man kommer hit till Sverige som immigrant exempelvis eller flykting, så kanske man inte inser vikten av att gå i skolan och det är någonting som många nog får lära sig själva för att kunna välja det åt sina barn. Jag tror definitivt kan spela roll vad föräldrarnas utbildningsnivå hur barnens utbildningsväg ser ut, att barnens utbildningsnivå påverkas av föräldrarnas utbildningsnivå (Respondent 2SV).

Det som respondent 2SV nämner är både hur vårdnadshavares egen utbildningsnivå kan påverka barnets utbildningsnivå, men också att beroende på socioekonomisk och kulturell bakgrund kan påverka om informationen av ett fritt skolval kommer fram. Respondenten exemplifierar nyanlända och flyktingar som målgrupper där kunskapen kanske inte alltid finns för att utnyttja det fria skolvalet. Som tidigare respondent beskriver respondent 3SV " Jag tror dock att mer högt utbildade föräldrar är mer angelägna att välja skola. Att de tar ett större aktivt val.". Vilket återigen sammangrenar de svenska lärarnas upplevelser över vilka som utnyttjar skolvalet och att det oftast är vårdnadshavare från en starkare socioekonomisk bakgrund med svenska/engelska som modersmål (Yang och Gustafsson, 2003). De svenska lärarna beskriver hur de upplever att föräldrar som har högre utbildning och har en stark socioekonomisk bakgrund i högre utsträckning väljer skola. I likhet med Mead och Eckes (2018) beskrivs att privatskolor har elever som i lägre utsträckning har funktionsvariation och annat modersmål. I hop med Yangs och Gustafssons (2003) forskning skulle det som respondenterna beskriver, kunna beskriva hur skolsegregation uppstår. Föräldrar med högre utbildning och en stark socioekonomisk bakgrund väljer i större utsträckning en gynnsam lärmiljö för sina barn och en gynnsam lärmiljö utifrån ett förändrarperspektiv skulle kunna vara ett klassrum där en hög andel av eleverna talar det nationella modersmålet, få elever i klassrummet och möjligtvis färre funktionsvariationer. Det som lärarna beskriver blir därför problematiskt när både lärarnas upplevelser och forskningen pekar på att föräldrar med socioekonomisk stark bakgrund i högre utsträckning väljer skola för sina barn och att de dessutom placerar dem i en gynnsam miljö. Det som lärarna beskriver skulle kunna vara tendenser för skolsegregation och det som är problematiskt med det är att homogena elevgrupper skapas. Trumberg (2011) beskriver att skolsegregation skapar homogena högpresterande skolor och homogena lågpresterande skolor, där den socioekonomiska och kulturella skillnaden i klassrummen är liten. Alltså skulle vad respondenterna i studien beskriver kunna vara en uppfattning av skolval som en segregerande faktor.

I Sydafrika beskriver de tre responderande lärarna att socioekonomisk bakgrund är en avgörande anledningen till att ha möjligheten att kunna välja skola, då skolval är beroende av

familjens ekonomi. Respondent 6SA berättar sin upplevelse av skolvalet och hur det gör att vissa barn inte går i skolan.

Jag tror att det är en av anledningarna till varför det finns barn som inte går i skolan, eftersom människor har rätt att välja vilken typ av utbildning som deras barn får. Och eftersom de har det valet tror jag att faktiskt orsakar att barn inte går till skolan, för föräldrarna inte ser värdet i det. Grundutbildning är obligatorisk och du ska inte hoppa över det, eller det är inte meningen att du ska hoppa över det. Men det finns ju barn som inte går i skolan ändå (Respondent 6SA).

Respondenten förklarar att anledningen till att många barn inte går i skolan ligger i att det finns ett skolval och att föräldrarna inte ser funktionen med att barnet ska utbilda sig. Så det som läraren beskriver är återigen att socioekonomisk bakgrund är något som påverkar om eleven får ta del av skolan. Men det som respondent 6SA upplever är att skolval är anledningen till att vissa barn inte går i skolan. Det som skiljer lärarnas svar i föreliggande studie, är hur föräldrar i Sydafrika utefter socioekonomisk bakgrund får möjligheten att välja, medan lärarna i Sverige snarare beskriver socioekonomisk bakgrund som något som är en orsak till att föräldrarna väljer skola. Så det som förenar vad de responderande lärarna beskriver i de två länderna är att föräldrar från en socioekonomisk stark bakgrund i högre utsträckning väljer skola, men i Sydafrika beskriver läraren hur valmöjligheterna är färre för de eleverna från en socioekonomisk svag bakgrund än för elever från en socioekonomisk svag bakgrund.

4.3 Köer och speciella upptagningsområden

I både Sverige och Sydafrika finns det skolor som är mer populära och andra skolor som är mindre populära. Att skolval och kösystem är något som många skolor har syns i vad respondenterna under intervjun väljer att ta upp just kopplat till skolval. Både respondent 4SA och 5SA arbetar på kommunala skolor (public), där respondenterna tidigare under intervjun har berättat att de till skillnad från privata skolor har vissa skyldigheter, exempelvis att ta emot elever i närområdet som inte har någon skola, även om eleven inte kommer betala skolavgift.

Respondent 4SA

...föräldrar inte alltid kan lyckas få sina barn att komma in på skolorna de vill gå på. Det är antingen att de fortfarande står på väntelistan... eller att det inte finns i deras upptagningsområde... Så om de inte kommer in på sitt förstahandsval, så måste varje barn måste tas in på en kommunal skola närmast där de bor (Respondent 4SA).

Respondent 5SA beskriver liknande som respondent 4SA, då skolval beror på köplats och om eleven är med i upptagningsområdet. "Du kan väl välja vilken skola du skickar ditt barn till, men kommer inte alltid in på den skolan. Eftersom det är för många barn här redan från detta område... Det är en radie, drygt 12 kilometer för att kunna gå på den här skolan." Både respondent 4SA och 5SA arbetar på en kommunal (public) skola där de är tvungna att ta emot elever från upptagningsområdet om eleven inte har någon skola. På grund utav redan stora klasser tar de inte in elever som bor utanför radien på drygt 12 kilometer. Båda beskriver att köer och olika upptagningsområden är faktorer som gör att elever kan välja skola, men att det inte innebär att eleven automatiskt kommer att gå på skolan som den har valt. Det som respondenterna beskriver har sina likheter med vad Meads och Eckes (2018) beskriver i USA, där privatskolor inte behöver följa samma lagar som kommunala skolor behöver. Det som forskarna beskriver är hur privatskolor kan vara mer selektiva i val av antagning med elever, medan kommunala skolor inte får vara lika selektiva. Det som respondent 4SA beskriver är hur de inte har något val i antagningen av elever, även om eleverna inte kommer betala skolavgift. Utifrån vad de sydafrikanska lärarna beskriver går det inte att dra kopplingen till

att diskriminering sker vid antagning av elever, men det som lärarna beskriver är hur privata skolor och kommunala skolor har olika lagar kopplat till antagning av elever. Men beroende på skoltyp, så är det vissa lagar som behöver följa, skulle det kunna finnas fragment i det här som påverkar möjligheten till en likvärdig skola.

I Sverige beskriver de tre lärarna skolval som de tre sydafrikanska respondenterna, ur perspektivet att en elev inte alltid kommer in på sitt förstahandsval. Respondent 1SV förklarar "Sen är det ju så att det inte heller finns plats överallt heller. " och respondent 2SV berättar på liknande sätt " för man har ju rätt att välja, men man kanske inte kommer in på det man vill och då har man ju inte fått välja... Men det finns en väldigt stor möjlighet att få välja.". Både respondent 1SV och respondent 2SV beskriver att eleven eller elevens vårdnadshavare har möjligheten att välja vilken skola som eleven ska gå på, men att valet inte alltid blir utefter rangordningen. De svenska lärarna beskriver inte upptagningsområde som något problem, vilket de sydafrikanska lärarna gör. Det som förenar de svenska och sydafrikanska respondenterna som arbetar på en kommunal (public) skola, är att eleverna får ansöka till en skola och att köer finns till skolor. Men att i Sydafrika finns också privata aktörer som följer andra lagar kopplat till vilka elever de tar in på skolan. I Sydafrika låter det som att det finns parallella kösystem till olika skolor, medan i Sverige finns det färre och en mer uppstyrd kösystem, vilket såklart påverkar likvärdigheten. Det skulle kunna ses som problematiskt, då det utifrån vad de sydafrikanska respondenterna beskriver, skulle det parallella skolsystemet kunna ses som ett skolsystem för dem eleverna från en socioekonomisk stark bakgrund.

4.4 Kostnader

Något som samtliga tre sydafrikanska respondenterna nämnde, var kostnader som syftar till vad föräldrar behöver betala för att sina barn ska kunna gå i skolan. Skolor i Sydafrika får kräva att elever köper eget skolmaterial (se bilaga 2 för lista på skolmaterial) och skolavgifter såsom terminsavgift. Det här kostnaderna gäller både kommunala skolor (public schools), halvprivata skolor och privatskolor. Det finns skolor som erbjuder en skolgång som inte innefattar någon skolavgift, men dessa skolor ligger främst i mycket svaga socioekonomiska områden och skolorna har generellt sett mer än 1000 elever (Department of Basic education, 2019). Bland de tre svenska respondenterna var kostnader inte något som nämndes, då skolgång i Sverige finansieras på ett annat sätt än direkt från föräldrarnas plånbok. Hos de tre sydafrikanska respondenterna var skolavgifter något som de menar hotar en likvärdig utbildning, då beroende på vad föräldrarna är villiga och har möjlighet att betala för sitt barns skolgång avgör vilken kvalitet utbildningen kommer att ha. Respondent 4SA förklarade:

Kommunala skolor är inte automatiskt gratis skolor och vi har skolavgiftsfria skolor i landet, men kvalitén på dessa skolor är väldigt dålig väldigt dålig. Det är därför de (på de här skolorna) stoppar in upp till 60 barn i ett klassrum... För de som inte har råd att betala skolavgift kan ansöka om ett undantag... Men det är en ganska omfattande process att ansöka om undantag, för att de behöver bevis på inkomst, bevis på kontoutdrag och ha insyn på alla bankkonton. Därefter kan de reda ut hur mycket du faktiskt kan ha råd med... Vissa betalar en minimal avgift. Och vissa kommer undan helt gratis, de vars föräldrar som har en väldigt låg inkomst eller ingen inkomst alls. Så de elever som betalar skolavgift får betala för dem som inte betalar full skolavgift... om vi har 100 barn som inte betalar skolavgifter, vilket är ganska troligt, så får vi bara återbetalt en liten procent för de saknade skolavgifterna. Så vi behöver hitta andra vägar att fungera med hjälp av de elever som betalar skolavgift, vilket är orättvist till de betalande föräldrarna (Respondent 4SA).

Det som läraren beskriver är ett system där skolan finansieras främst av elevernas skolavgift, men att elevers föräldrar kan gå igenom en omfattande ansökan om att få gå i skolan utan avgift. Det som läraren beskriver bristande med det här systemet är att skolan inte får in de resurser som de egentligen hade behövt för att få skolan fungerande. Anledningen beskriver

den responderande läraren ligger i att andelen elever som inte betalar skolavgifter är hög och att departementet endast betalar en liten procentsats tillbaka för eleven som ej betalar skolavgift. En situation är problematisk då det utifrån respondenten låter som att landet utlovar gratis utbildning för dem i behov, men att det snarare är skolan och de andra betalande eleverna som finansierar utbildningen än staten. Om landet dessutom har tendenser till att elever från samma socioekonomiska bakgrund väljer samma skola, så finns sannolikheten att skolor är homogena. Utifrån vad respondent 4SA beskriver, så framkommer det att skolor finansieras oftast genom skolavgift som föräldrarna betalar. Något som utifrån vad respondenten beskriver låter som att skolor i Sydafrika har en egen ekonomi som påverkas främst utifrån storleken på elevernas terminsavgift, vilket också kan göra det svårt för skolor i svagare socioekonomiska områden att gå runt och skolor i socioekonomiskt starka områden har en stabil ekonomi. Vad en av de responderande lärarna beskriver säger en hel del av hur läraren upplever landets skolsystem och huruvida alla medborgare får ta del av en utbildning av kvalitet, då ansvaret lämnas till föräldrarna och dess möjlighet att finansiera en bra utbildning till sina barn. Selden (1994) beskriver hur en nationellt likvärdig skola har en bra kvalitet och att det är hög måluppfyllelse. Men vad respondent 4SA beskriver är att på vissa skolor är det upp emot 60 elever i ett klassrum och att kvaliteten är klandervärd, något som inte är tecken på en skola av god kvalitet. Respondenten beskriver hur socioekonomisk bakgrund och kostnader är något som påverkar att alla elever inte får en likvärdig skola, då beroende på vilken skola eleven går på avgör hur mycket kunskaper eleven får med sig. Att utbildningens kvalitet dessutom avgörs utefter hur mycket föräldrarna är villiga och kapabla att betala för utbildningen, är ännu en faktor som pekar på hur skolan inte kan vara likvärdig. Vid val av skola är skolavgifter något som exkluderar elever från att välja samtliga skolor, något som gör att kvaliteten på skolorna med låg eller ingen skolavgift är dålig. Då sambandet hög skolavgift innebär fler betalande elever, högre lärartäthet, vilket ofta resulterar i bättre undervisning. Det som de tre responderande lärarna beskriver är ett system som inte skapar en nationell likvärdig utbildning, utan som hotar en likvärdig skola. Utifrån vad lärarna beskriver så är sambandet utbildningskvalitet och storleken på skolavgiften viktigt för att få en bra skolgång. Respondent 6SA arbetar på en halvprivat skola, som till skillnad från de andra sydafrikanska respondenterna inte får medel ifrån staten och kan kräva skolavgift från samtliga elever. Respondent 6SA berättar:

För att gå på vår skola måste man betala avgifter, vilket är cirka 2700 kr per månad, de tar med sin egen lunch, de måste köpa sina egna läromaterial såsom pennor skrivböcker, samt köpa sina egna läroböcker. Så föräldrarna måste betala för allt, för att vi inte får några bidrag från regeringen. Tyvärr måste du betala för att få bättre utbildning i Sydafrika...Det finns skolor som du kan gå till som är helt gratis, där du inte behöver betala för någonting. Men din utbildningskvalitet är mycket lägre. Det är faktiskt så synd, för jag tror att det är så många människor med mycket potential som försvinner i systemet, eftersom de inte får den möjlighet som andra människor får. De har inte föräldrar som kan betala för sin utbildning och jag tror att potentialen försvinner och det är verkligen tråkigt (Respondent 6SA).

Lärarna beskriver inte explicit att skolan är uppdelad utefter socioekonomisk bakgrund, men genom respondenternas beskrivningar så blir socioekonomisk bakgrund en viktig faktor i vilken skola som eleven hamnar på. Utifrån vad de tre lärarna beskriver, så för att få en utbildning i Sydafrika, så behöver familjen betala för det och det exkluderar många från en utbildning av kvalitet. Wilson et al. (2006) beskriver hur utbildningskostnader per elev och elevens socioekonomiska bakgrund är något som korrelerar starkt. Forskarna menar att en elev från en svagare socioekonomisk bakgrund kostar 1,9 till 10,7 procent mer än en elev från en socioekonomisk stark bakgrund. Det som de responderande lärarna beskriver är hur skolor i de fattigare områdena ej har medel eller förutsättningar till att kompensera för elevernas bakgrund, så att eleverna ska kunna få en bra utbildning och förutsättningar till att uppnå

målen. Medan de skolorna som har elever från en socioekonomisk stark bakgrund istället har medel och möjligen att bedriva en fungerande undervisning på grund utav att föräldrarna betalar för det. Samtliga sydafrikanska respondenter tar upp kostnader kopplat till utbildning som ett utav problemen och hot till att Sydafrika ska kunna uppfylla möjligheten i att kunna ge alla barn en utbildning. Att det blir segregering, då elever som med rätt förutsättningar hemifrån är de elever som får ta del utav utbildningssystemet. De sydafrikanska respondenternas resonemang om skolavgifter har stora likheter, då de kostnader och skolavgifter som krävs för att ta del av skolan i Sydafrika är ett problem som gör att skolan inte kan vara likvärdig. Att elever med rätt förutsättningar hade kunnat utbildas och bidra till samhället, genom skolsystemet exkluderas från den möjligheten på grund utav sin socioekonomiska bakgrund.

4.5 Resurser och olika förutsättningar

Något som flera utav de intervjuade respondenterna tog upp som en faktor till att utbildningen i landet inte är likvärdig, är fördelningen av resurser och avsaknaden av dem. I Sverige finansieras grundskolan genom skatten och att eleven bär med sig en skolpeng. Medan i Sydafrika kan skolan finansieras genom exempelvis skolavgift eller att staten betalar en procentsats till skolan. Utifrån vad lärarna under intervjuerna berättar, så kan spår utav var resurserna kommer ifrån ses. Respondent 3SV beskriver att "Resurser behövs alltid. Även om jag har en liten grupp i mitt klassrum, så hinner inte jag med dem heller. Olika skolor kräver olika mycket och jag tycker att eleverna här behöver mycket. Jag hinner inte med alla mina."

Respondent 4SA beskriver hur kommunala (public) skolor ofta kan ha det svårt att få skolan att gå runt, då det kan vara 100 barn som inte betalar några skolavgifter "Vi får inte den hela summan av regeringen, utan vi får bara en liten del av den fulla summan tillbaka. Så vi behöver hitta andra vägar att fungera med hjälp av de elever som betalar skolavgift, vilket är oräddigt till de betalande föräldrarna.". Läraren beskriver därefter hur det resulterar i hur undervisningen genomförs på skolan "Vi har inga surfplattor på vår skola. Men vissa skolor arbetar med surfplattor och iPads, men vi är inte riktigt där att föräldrarna ska kunna köpa det till sina barn... Vi använder projektor och varje klassrum har en." Vad respondent 4SA beskriver är hur beroende på hur mycket medel som skolan får in genom skolavgifter eller hur mycket föräldrarna har möjlighet att betala, påverkar hur undervisningen ser ut. Vad respondent 3SV beskriver är hur resurser också kan vara problematiskt, men till skillnad från vad den sydafrikanska respondenten beskriver, så finansieras inte skolan av föräldrarna. Något som gör att skolan i Sydafrika utifrån fördelning av resurser hotar att skolan ska vara likvärdig. Respondent 5SA berättar

...vi har skolor med högt kvalificerade lärare och med mer pengar. Vissa skolor har simbassänger, andra skolor inte. Vissa skolor har alla resurser och andra skolor har inte ens läroböcker. Så nej jag tror inte att det är lika. Regeringen försöker göra att varje enskild skola ska ha läroböcker, men de gör det ändå inte...Det var en skandal för fem år sedan, där elever inte ens hade skrivbord eller böcker. Så de följde upp det, det är bara en skola. Men vem vet hur många skolor som inte har allt ännu (Respondent 5SA).

Det som samtliga tre respondenter beskriver är hur skolor med mer resurser har mer material för undervisning, såsom läroböcker, skrivbord och idrottsmöjligheter. Något som såklart påverkar undervisningen. Det som dock skiljer Sydafrika och Sverige, är att de sydafrikanska respondenterna beskriver att skolans undervisningsmaterial är starkt sammankopplat med elevernas socioekonomiska bakgrund, då utbildningen i stort sätt finansieras av föräldrarna. På en skola som finansieras med skolavgift och staten, så beskriver respondenten att det är svårt att få resurserna att räcka till. Medan respondenten som arbetar på en skola som enbart finansieras av elevers skolavgift, så beskriver inte respondenten det som att skolan har lite medel. Den responderande läraren från Sverige beskriver hur fler resurser behövs, men till

skillnad från vad de sydafrikanska respondenterna beskriver, så har inte svenska skolors ekonomiska situation något att göra med elevernas socioekonomiska bakgrund. På så sätt att storleken på skolans ekonomi inte är fördelad utefter inkomst i Sverige, utan snarare behov. I Sydafrika beskriver respondenterna skillnader mellan landets olika skolor som såklart påverkar elevernas prestationer om det finns bänkar eller om det till och med finns en simbassäng. Wilson et al. 2006) menar att utbildningskostnader per elev är 1,9 till 10,7 procent mer om en elev kommer från en socioekonomisk svag bakgrund. I Sverige justeras skolans finansiering uppifrån och med hjälp av skolpeng som eleven bär med sig. Medan i Sydafrika finansieras skolan oftast av hur mycket föräldrarna betalar i skolavgift. I enlighet med vad forskarna beskriver, så kostar undervisning för elever i svaga socioekonomiska områden mer och i Sydafrika låter det utifrån lärarna som att skolan i det mycket svaga socioekonomiska området har lite ekonomiska medel på skolan. I Sydafrika så skulle de resurser som olika skolor har kunna ses som en anledning till att skolan i Sydafrika inte är likvärdig, då skolor som skulle behöva medel för att kompensera för elevers bakgrund inte får de pengarna som de är i behov av. För även om de svenska respondenterna beskriver att det finns för lite medel i skolan och att resurserna inte lyckas fördelas helt rättvist, så låter det på respondenterna som att resurserna är mer rättvist fördelade i Sverige. Resurser är ett tema som både de tre svenska och de tre sydafrikanska respondenter nämner, men för de sydafrikanska respondenterna så skiljer de sig från vad de svenska respondenterna berättar. I Sverige präglas inte skolans ekonomi av elevernas socioekonomiska bakgrund, som det utifrån vad de sydafrikanska respondenterna låter som situationen i Sydafrika gör. Att ha en skola med en ekonomi som styrs uppifrån snarare än från föräldrarna och vardera skolan, ökar troligtvis möjligheten till att alla elever ska få ta del av en utbildning av kvalitet och att skolan blir mer likvärdig.

5. Diskussion och slutsats

Under avsnittet diskussion och slutsats kommer läsaren få ta del utav diskussion av resultaten. I den här delen av uppsatsen kommer det viktigaste resultatet diskuteras, samt hur ämnet kan studeras i vidare forskning. Avsnittet kommer att avslutas med en slutsats, där de viktigaste resultaten och slutsatserna presenteras.

5.1 Resultatdiskussion

En likvärdig skola kan vara ett väldigt vitt begrepp som tar in många olika parametrar, men genom att fokusera elevers kulturella och socioekonomiska bakgrund kan många olika aspekter rymmas inom den likvärdiga skolan likaså. Det mest övergripande resultatet som min studie har kommit fram till är att lärare upplever i både Sverige och Sydafrika att socioekonomisk bakgrund, är en faktor som påverkar om en elev får ta del utav en bra skola eller inte. I både Sydafrika och Sverige beskriver sex lärarna hur socioekonomisk bakgrund är en viktig faktor som de upplever kan avgöra om eleven får möjligheten till att lyckas i skolan. Den socioekonomiska bakgrunden blir extra viktig enligt vad de responderande lärarna i Sydafrika berättar, då en elevs kvalitet på utbildning verkar avgöras utifrån elevens föräldrars socioekonomiska bakgrund och vad föräldrarna är kapabla att betala. I Sydafrika beskrivs föräldrarnas bakgrund och ekonomiska situation som en faktor som är grundläggande för att ett barn ska få gå i skolan och för att eleven ska kunna få en bra utbildning. De kostnader som finns kopplat till barns skolgång, framställs utifrån vad de tre sydafrikanska respondenterna som en mycket exkluderande faktor, då ett barn från ett socioekonomiskt svagt område generellt sätt inte har möjlighet att gå på en skola som erbjuder en bra kvalitet på utbildningen, då de här skolorna kostar pengar. Det som de sydafrikanska respondenterna beskriver låter inte likvärdigt och inte heller vill någon respondent heller påstå att skolan i Sydafrika är likvärdig, då samtliga respondenter från Sydafrika enas i att en bra utbildning är starkt sammanlänkat med föräldrar som kan betala för det. Hur tillgången till utbildning och dess kvalitet gestaltas av lärarna att 60 elever placeras i ett klassrum där skolan är gratis, några bänkar kanske inte heller finns. På motsatt sida av det socioekonomiska spektrumet är ett klassrum med 20 elever och där faciliteter finns såsom idrottshall och simhall, men 3000 kronor i månaden kostar det. Vad de tre sydafrikanska respondenterna beskriver är ett exkluderande skolsystem, där elever i princip endast kan få ta del av en bra utbildning om eleverna har föräldrar som kommer ifrån en socioekonomisk stark bakgrund som kan betala och välja skola åt sina barn. Vad Yang och Gustafsson (2003) beskriver i sin forskning kan utifrån vad de sydafrikanska respondenterna beskriver enkelt härledas. Att föräldrar med en hög utbildningsnivå och en socioekonomisk stark bakgrund väljer i högre utsträckning att placera sina barn på bra skolor. Men i ett land där de skolorna som ger en bra utbildning kostar pengar, exkluderas många barn då en stor del av befolkningen lever i fattigdom. De responderande lärarna som arbetar på skolan i det socioekonomiskt svaga området, gestaltar undervisningen och resurserna som bristfälliga, medan läraren från skolan med elever från en socioekonomisk stark bakgrund, lyfter upp motsatsen på sin skola. Det som respondenterna beskriver är hur elever exkluderas från en bra utbildning med orsak i dess socioekonomiska bakgrund, då skolval påverkas av vilken skolavgift ens familj är kunnig att betala, men också vilken kvalitet utbildningen kommer att ha och vilka resurser skolan har. Det som Yang och Gustafsson (2003) beskriver kan härledas till vad lärarna i studien beskriver, men att skolavgifter dessutom är en faktor som delar upp olika elever.

I Sverige kan situationen också kopplas till vad forskarna beskriver, men det som skiljer länderna åt, är att kostnader inte är en faktor som exkluderar elever i Sverige för att få ta del av en bra utbildningskvalitet. I Sverige så påverkar den socioekonomiska bakgrunden i vilka föräldrar som tar del av skolvalet och utifrån respondenternas svar så exemplifieras hur elever

med föräldrar som kommer från en stark socioekonomisk bakgrund i högre utsträckning väljer de bästa skolorna. Medan elever från en socioekonomisk svag bakgrund eller med föräldrar som talar annat modersmål inte tar del av möjligheten till att välja skola till sina barn. Alltså att skolval och att inte alla nyttjar skolvalet är ett hot mot skolans likvärdighet i Sverige, medan i Sydafrika påverkar dessutom de skolavgifter som skolor kan ta ut i att elever exkluderas. Utifrån vad de tre sydafrikanska respondenterna berättar blir det tydligt att de upplever att det existerar ett parallellt och socialt exkluderande skolsystem. Att ett parallellt system skapar segregation och att privata aktörer hotar den nationella likvärdiga skolan (Selden, 1994). Det som de sydafrikanska respondenterna berättar skulle kunna kopplas samman med forskningen som Dijkstra et al. (2017) genomförts, där resultaten visar att privata aktörer med en verksamhet som är fränkopplad landets skolpolitik, är ett hot för landet ska kunna erbjuda en likvärdig skola. Då de här aktörerna ofta blir självständiga och separeras från övriga skolor. Skolavgifter är pengar som på grund utav landets skolfinansiering i första hand förefaller skolan, pengar som möjligtvis andra skolor hade haft användning av för att kunna ge fler elever en utbildning av kvalitet.

Wilson et al. (2006) beskriver i sin forskning att elever från en svag socioekonomisk bakgrund i högre grad kräver mer resurser för att eleverna ska nå målen. Utav vad de tre svenska respondenterna berättar, så beskrivs hur resurser är något som de oftast finns för lite av och att det behövs mer. Men till skillnad från vad respondenterna beskriver i Sydafrika, så berättar lärarna som arbetar på skolan i det mycket svaga socioekonomiska området hur elevantalet är högt och att de inte har så mycket skolmaterial. En av respondenterna nämner hur återkommande skandaler har uppdragats, där skolor inte har haft textböcker eller bänkar i klassrummen. En vardag som till skillnad från den sydafrikanska respondenten som arbetar på skolan med elever med en socioekonomisk stark bakgrund, är en motsats. Läraren på den här skolan berättar hur undervisningsmaterialet finansieras av elevernas föräldrar och hur elevantalet är lägre. Vad som blir tydligt hos de tre sydafrikanska respondenterna är att de uppfattar att skolor i socioekonomiskt svaga områden får inte de resurserna som de skulle behöva för att kompensera för att eleverna ska få möjlighet att nå målen. Medan eleverna från det socioekonomiskt starka området har fler resurser, som möjligtvis hade varit mer användbara på de skolorna som inte har skolbänkar, läroböcker eller tillräckligt många lärare.

Utifrån forskningen som Wilson et al. (2006) har genomfört, så är de behovsjusteringarna sådant som kan möta de extra behov som tillkommer med elever från en svagare socioekonomisk bakgrund. Men utifrån vad de sydafrikanska lärarna berättar låter det som att resurser inte fördelas över landets skolor, utan att de skolorna med elever från en stark socioekonomisk bakgrund har mycket medel och de skolorna med elever från en socioekonomisk svag bakgrund har lite medel. Något som enligt Dijkstra et al. (2017) beskrivs som motsatsen till likvärdigt, då resurser inte fördelas för att kompensera elevernas bakgrund och förutsättningar. Det exemplifieras när en av de sydafrikanska lärarna har ett klassrum med 20 elever, skolböcker, idrottshall och iPads och i ett annat klassrum är det 40 elever med katederundervisning. Medan i Sverige finansieras skolan på ett annat sätt och det finns såsom Dijkstra et al. (2017) beskriver nationella mätverktyg som har funktion till att vara ett underlag för vilka skolor som behöver extra resurser för att eleverna ska nå målen. Det som de tre svenska responderande lärarna beskriver är problematiskt med resurser, är att bristen på dem gör det svårt att kunna ge alla eleverna den undervisningen som de är i behov av. De svenska lärarna exemplifierar elever med olika diagnoser, annat modersmål och som har behov. Att resurserna inte räcker för att täcka allas behov. Men också som att det här är ett hot för den svenska skolans likvärdighet. Det som alla sex respondenter beskriver från de två olika länderna är hur resurser är problematiskt i att kunna erbjuda alla elever en likvärdig utbildning. Temat resurser blir

också extra problematiskt när elever har ytterligare behov och beroende på hur skolan finansieras och var resurserna kommer ifrån.

Hur lärarna i Sydafrika och Sverige uppfattar skolans likvärdighet skiljer sig, där lärarna i Sydafrika knappt vågar uttrycka sig om att skolan ens är likvärdig. Medan de svenska respondenterna ändå menar att en likvärdig utbildning tillfaller majoriteten av eleverna i skolan. Det som länderna har gemensamt är att klassfrågan eller snarare den socioekonomiska bakgrunden spelar roll. Men det som skiljer länderna åt är att skolan i det ena landet är en kostnadsfråga och en socioekonomisk fråga, medan i det andra landet är det en socioekonomisk fråga. I perspektivet av att alla elever ska få möjlighet att nå målen och att efter sin skolgång kunna bli aktiva samhällsmedborgare, blir det ganska tydligt vilka elever som får mer rätt förutsättningar till det. I det ena landet får alla möjlighet att ta del av en utbildning av god kvalitet, men föräldrarna måste veta att de har möjligheten och utnyttja möjligheten. Något som gör att likvärdigheten kan ifrågasättas. Medan i Sydafrika får bara barn möjligheten om föräldrarna kan betala.

En fortsatt forskning inom ämnet hade kunnat genomföras i olika riktningar. Antingen fördjupande i att undersöka vilka typer av kompensation är mest framgångsrikt för att elever i socioekonomiskt svaga områden ska få samma förutsättningar att nå målen. Eller så har forskningen kunnat fortsätta att bredda i att undersöka lärares upplevelser av en likvärdig skola fast utifrån en annan utgångspunkt, kanske en utgångspunkt där betyg eller bedömning är mer centralt.

5.3 Slutsats

De slutsatser som kan dras utifrån den föreliggande studien är att socioekonomisk bakgrund är en faktor som i både Sverige och Sydafrika påverkar om en elev får ta del av en utbildning av kvalitet som gör att eleven uppnår målen. I Sverige till skillnad från Sydafrika så finns förutsättningar till att elever ska kunna ta del av en likvärdig skola, men socioekonomisk bakgrund är en orsak till att samtliga elever inte får ta del av det. Medan i Sydafrika är socioekonomisk bakgrund en faktor som på många sätt avgör vilken kvalitet eleven får på sin utbildning, då föräldrarna måste betala för utbildningen, vilket exkluderar elever till att ta del av utbildningen. I både Sverige och Sydafrika finns hot i att landet ska kunna erbjuda en likvärdig skola, men i Sverige beskriver respondenterna att det finns större förutsättningar och lärarna uppfattar att mer än majoriteten får ta del utav en likvärdig skola där eleverna får möjlighet och stöttning att uppnå målen. Det som hotar den svenska skolans likvärdighet är att elevers behov inte kan mötas och vilka elever som använder det fria skolvalet, vilket lärarna uppfattar elever från socioekonomiskt svaga områden får möta konsekvenserna av. Medan i Sydafrika är samtliga tidigare hot gemensamma, men de parallella skolsystemen och kostnader som är sammankopplat med utbildning är stora hot. Det som utifrån de här sex intervjuerna skulle kunna konstateras är att skolsystemet i Sverige gynnar fler elever och elever från olika socioekonomiska bakgrunder, än vad skolsystemet i Sydafrika gör, då det är vad de sex responderande lärarna beskriver. Så även om lärarna inte upplever skolan som likvärdig i varken Sverige eller Sydafrika, så uppfattar lärarna i Sverige att skolan är mer likvärdig. Något som säkerligen skulle kunna härledas till hur landets välfärdssystem och demokratiutveckling fungerar. Det som samtliga lärare kan komma överens om är att inte alla barn får ta del utav en utbildning av god kvalitet är frustrerande, då barnets socioekonomiska bakgrund påverkar utbildningens kvalitet och möjligheten till att ta del av en likvärdig utbildning.

6. Referenser

- Claude (2005). The right to education and human rights education. *International journal on human rights*, (Vol. 2, sid 37-60. <https://sur.conectas.org/wp-content/uploads/2017/11/sur2-eng-claude.pdf>)
- Department of Basic education. (2010). *National curriculum statements grade R-12*. Pretoria: Department of basic education. Hämtad 2019-12-07 från <https://www.education.gov.za/Curriculum/NationalCurriculumStatementsGradesR-12.aspx>
- Department of Basic Education. (2019). *Curriculum and annual national assessments*. Pretoria: Department of basic education. Hämtad 2019-12-08 från <https://www.education.gov.za/Curriculum/AnnualNationalAssessments.aspx>
- Department of basic education. (2019). *School fees*. Pretoria: Department of basic education Hämtad 2019-12-08 från <https://www.education.gov.za/Informationfor/ParentsandGuardians/SchoolFees.aspx>
- Dijkstra, Daas, De la Motte och Ehren. (2017). Inspecting school social quality: Assessing and improving school effectiveness in the social domain. *Journal of social science education*. Vol 16(3), sid 75–84 <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1166491.pdf>
- Förenta Nationerna. (2008). *Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna*. Bryssel: UNRIC, Hämtad från <https://fn.se/wp-content/uploads/2016/07/Allmanforklaringomdemanskligarattigheterna.pdf>
- Globalis. (2016). *Sydafrika*. Hämtad 2019-11-08 från <https://www.globalis.se/Laender/Sydafrika>
- Globalis. (2018). *Sverige*. Hämtad 2019-11-08 från <https://www.globalis.se/Laender/Sverige>
- Jakobsson. (2013). Att undersöka kunskapsstrender med hjälp av PISA. *Utbildning och demokrati*. Vol 22(3), sid 13–36. http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/16255/Anders.J._U%26L.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Mead och Eckes. (2018). How school privatization opens the door for discrimination. *Boulder, CO: National education policy center*. Vol 1. sid 1–25 <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED591982.pdf>
- Skolverket. (2018). *Tillgängliga lärmiljöer? En nationell studie av skolhuvudmännens arbete för grundskolelever med funktionsnedsättning*. Stockholm: Skolverket. Hämtad från <https://www.skolverket.se/getFile?file=3686>
- Skolverket. (2018). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2018* (5:e uppl.). Hämtad från <https://www.skolverket.se/publikationer?id=3975>
- Skolverket. (2018). *Svenska elever bättre i PISA*. Stockholm: Skolverket. Hämtad från <https://www.skolverket.se/om-oss/press/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2016-12-06-svenska-elever-battre-i-pisa>
- Trumberg. (2011). *Den delade skolan*. Segregationsprocesser i det svenska skolsystemet. (Doktorsavhandling, Örebro studies in Human Geography, 6). Örebro Universitet. Hämtad från: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:396257/FULLTEXT01.pdf>
- UNDP. (2018). *Human development indices and indicators*. New York: UNDP. Hämtad 2019-11-08 från http://hdr.undp.org/sites/default/files/2018_human_development_statistical_update.pdf
- Wilson, Lambright och Smeeding. (2006). School finance, equivalent educational expenditure, and the income distribution: equal dollars or equal chances for success?. *American education finance association*. Vol 1(4) sid 396-424 <https://www.mitpressjournals.org/doi/pdf/10.1162/edfp.2006.1.4.396>

Yang och Gustafsson. (2003). Measuring Socioeconomic Status at Individual and Collective Levels. *Educational Research and Evaluation*. Vol 10 (3). Sid 259-288
<https://doi.org/10.1076/edre.10.3.259.30268>

Bilaga 1

Intervjuguide

- Information:
  - Tacka för medverkan
  - Info om vilken anonymitet som kan utlovas, om ljudinspelning, ok att avbryta intervjun när som helst, syftet med uppsatsen, samt att datan från intervjun endast kommer användas i min uppsats.
- Bakgrundsfrågor
  - Lärarens utbildning
  - Antal år i yrket
  - Antal elever i klassen
  - Elevernas föräldrars socioekonomiska bakgrund
  - Privat eller kommunal skola
- Intervjun fortsätter med att respondent får några minuter (4 min typ) att läsa artikel 26.
- Vad är din första reaktion när du läser artikeln?
- Informera om upplägget för fortsatt del av intervjun. Artikel 26 är uppdelad i 3 olika delar, i intervjun kommer vi att gå igenom alla dessa delar i 3 block. Där block ett och två kommer att ta upp större delen av intervjun.

Block 1

- Vi börjar med punkt 1 i artikel 26. Där beskrivs att alla elever ska få rätt till en grundläggande utbildning och om vi specificerar att en grundläggande utbildning är att få minst godkänt i slutet av den obligatoriska skolan. På en skala 1-5, hur väl skulle du säga att det stämmer att alla elever i Sverige/Sydafrika får rätt till en fri grundläggande utbildning? 1 (stämmer inte) 5 (stämmer väl).
- Följdfrågor för att utveckla respondentens värdering. Berätta vilka faktorer som gör att skolan (inte) är fri på en grundläggande nivå? Osv.
- Vad är dina tankar kring en kostnadsfri skola?
- Kan du nämna något som har en funktion att säkerställa att alla får en likvärdig grundläggande utbildning i Sverige?
- Följdfrågor likvärdig utbildning: klassrummet, skolan, nå målen,
- Nästa del av punkt 1 handlar om högre utbildning och yrkesutbildning(eftergymnasial), där det står att den ska vara tillgänglig och öppen för alla. På en skala 1-5 hur väl stämmer det tycker du att högre utbildning är tillgänglig för alla svenska elever? 1 (Stämmer inte) och 5 (Stämmer väl).
- Följdfrågor för att utveckla respondentens värdering. Berätta vilka faktorer som gör att det är tillgängligt/inte tillgängligt? Vad kan stoppa folk från att läsa högre utbildning?

- Innan vi lämnar punkt 1 och block 1 av intervjun, har du något mer som du vill tillägga?

Block 2

- I del 2 av artikel 26 beskrivs hur elever ska få möjlighet att utveckla och uttrycka sin personlighet. På en skala 1-5, hur väl skulle du säga att det stämmer att elever i Sverige/Sydafrika får utveckla/uttrycka sin personlighet i skolan? 1 (Stämmer inte) 5 (Stämmer väl).
- Följdfrågor för att utveckla respondentens värdering. Berätta vilka faktorer som gör att eleven (inte) får uttrycka/utveckla sin personlighet. Hur arbetar ni med det på er skola? Osv.
- I del 2 av artikel 26 står också att eleverna ska fostras till demokratiska medborgare som är toleranta och vänliga vare sig ras, nation eller religion. På en skala 1-5, hur väl tycker du att det stämmer att elever i Sverige fostras till toleranta och vänliga demokratiska medborgare? 1 (Stämmer inte) 5 (Stämmer väl)
- Följdfrågor för att utveckla respondentens värdering. Berätta vilka faktorer som gör att eleverna (inte) får fostras till demokratiska medborgare som är toleranta. Hur arbetar ni med det här på er skola? Osv.
- Innan vi lämnar del och block 2 av intervjun, är det något mer som du vill tillägga?

Block 3

- I del 3 av artikel 26 beskrivs hur elever har rätt till att kunna välja utbildning. På en skala 1-5, hur väl tycker du att det stämmer att elever i Sverige får möjlighet att välja sin utbildning? 1 (Stämmer inte) 5 (Stämmer väl)
- Följdfrågor för att utveckla respondentens värdering.

19. Innan vi avslutar intervjun är det något du vill tillägga?

20. Tacka för intervjun, för att respondenten har tagit sig tid och fråga om vill ta del av uppsatsen.

Bilaga 2

Nedan följer en lista på material som eleverna ansvarar för att köpa in, alltså inget som finansieras av skolan. Exemplet nedan är hämtat från en av skolornas hemsida.

- 1 paket Färgpennor (12 stycken)
- 1 paket Tuschpennor (12 stycken)
- 1 paket Pastellkritor (25 stycken)
- 1 Förkläde
- 1 paket Målarfärg (6 stycken x 25 ml)
- 1 Pensel (storlek 6)
- 1 Pensel (storlek 8)
- 1 paket konstnärspenslar (6 stycken)
- 1 paket Skisspapper A3 (36 blad)
- 3 stycken blåa Bläckpennor
- 1 paket Överstrykningspennor (6 färger)
- 8 stycken Blyertspennor (HB)
- 2 stycken Blyertspennor (4B)
- 1 styck Blyertspenna (6B)
- 1 styck Pennvässare
- 2 stycken radergummin (Stora)
- 2 stycken Plastmappar A4 (50 blad)
- 2 stycken Mappar A4 (10 blad)
- 1 styck Hårdpärmad bok A4 (1Q)
- 7 stycken Hårdpärmade böcker A4 (2Q)
- 1 styck Ordlista (Pharos Nuwe)
- 2 paket Provpapper A4 (80 blad)
- 1 paket Färgat A4-papper (500 blad)
- 1 Pennfodral
- 2 stycken Limstift
- 1 styck Sax
- 1 styck Plastlinjal 30 cm
- 1 styck Miniräknare (8 Digi)

